

УДК 7.01

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-1-10>**Тетяна БІЛАН,***orcid.org/0000-0002-7816-4481*

кандидат філософських наук,

доцент кафедри культурології та мистецької освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *bilangaluk@gmail.com***Оксана ПЕТРИВ,***orcid.org/0000-0001-5194-6486*

кандидат філософських наук,

доцент кафедри культурології та мистецької освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *petriv.sana@gmail.com***НАЦІЄТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА 20 СТ.**

Мистецтво є потужним рушієм культури, вагомим фактором збереження етнічної ідентичності та формування національної свідомості. Через посередництво мистецтва людина залучається до вітчизняного та світового соціокультурного простору. У статті розкрито націєтворчий потенціал українського мистецтва 20 ст., зазначено, що воно є значущим здобутком вітчизняної культури. Показано культурно-мистецьку ситуацію початку 20 ст. та особливості розвитку українського мистецтва в умовах радянської тоталітарної дійсності. Більшовицька влада намагалася суворо контролювати культурні процеси, уніфікувати мистецтво за допомогою методу соціалістичного реалізму, використовувати твори мистецтва з ідеологічною метою. Національно-культурне відродження в Україні 1920 – 1930-х років було жорстоко знищене тоталітарною владою, воно увійшло в історію як «Розстріляне Відродження». Обґрунтовано, що активну культурницьку діяльність в період незначної лібералізації, так званої «хрущовської відлиги», здійснювало покоління шістдесятників, яке виступило на захист української мови, культури, свободи творчості.

Показано, що українське мистецтво значною мірою віддзеркалило складність політичної та національно-культурної ситуації в Україні. Розвиток українського мистецтва не обмежувався лише художньою проблематикою, а був міцно пов'язаний з перспективою національно-культурного розвитку. Констатовано, що українські митці своєю творчістю активізували націєтворчі процеси, відроджували національні цінності, традиції, символи, відображували етнічну самобутність в художній культурі. Показано високу національну свідомість української творчої інтелігенції. Встановлено, що українські митці належали до когорти творчої інтелігенції, яка своєю діяльністю зумовила активний розвиток української культури, відроджувала в мистецьких творах етнічну самобутність, чим сприяла націєтворенню.

Ключові слова: українське мистецтво, українська культура, націєтворчий потенціал, національна свідомість, етнічна самобутність.

Tetiana BILAN,*orcid.org/0000-0002-7816-4481*

Candidate of Sciences (Philosophy),

Associate Professor at the Department of Cultural Studies and Art Education

Drohobych State Pedagogical University of Ivan Franko

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) *bilangaluk@gmail.com***Oksana PETRIV,***orcid.org/0000-0001-5194-6486*

Candidate of Sciences (Philosophy),

Associate Professor at the Department of Cultural Studies and Art Education

Drohobych State Pedagogical University of Ivan Franko

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) *petriv.sana@gmail.com***THE NATION-BUILDING POTENTIAL OF UKRAINIAN ART
OF THE 20th CENTURY**

Art is a powerful driving force of culture, an important factor in preserving ethnic identity and the formation of national consciousness. Through the mediation of art people are involved in the domestic and world socio-cultural space.

The article deals with the nation-building potential of Ukrainian art of the 20th century, which is considered to be a significant achievement of national culture. The cultural-artistic situation of the early 20th century and features of the Ukrainian art development in the conditions of the Soviet totalitarian reality have been analyzed. The Bolshevik government tried to strictly control cultural processes, unify art using the method of socialist realism, and use works of art for ideological purposes. The national and cultural revival in Ukraine in the 1920s and 1930s was brutally destroyed by the totalitarian regime, and it went down in history as the "Shot Renaissance". It has been substantiated that the active cultural activity during the period of insignificant liberalization, the so-called "Khrushchev thaw", was carried out by the generation of the sixties. They defended the Ukrainian language, culture, and freedom of creativity.

It has been shown that Ukrainian art largely reflected the complexity of the political and national-cultural situation in Ukraine. The development of Ukrainian art was not limited to artistic issues, but was strongly connected with the prospect of national and cultural development. It has been stated that Ukrainian artists intensified nation-building processes, revived national values, traditions and symbols, reflected ethnic identity in artistic culture. The high national consciousness of the Ukrainian creative intelligentsia has been emphasized. It has been found out that Ukrainian artists belonged to creative intellectuals, whose activities led to the active development of Ukrainian culture, revived ethnic identity in works of art, and thus contributed to nation-building.

Key words: *Ukrainian art, Ukrainian culture, nation-building potential, national consciousness, ethnic identity.*

Постановка проблеми. Сьогодні українська нація виборює незалежність власної держави та право зайняти гідний статус в світовому співтоваристві, тому продовжує зростати інтерес до національної культури, її самобутності, до розкриття широкого спектру виявів її різних форм. Важливим здобутком національної культури 20 ст. є українське мистецтво, яке всупереч тоталітарній культурній політиці того часу сприяло відродженню та утвердженню української культури в її кращих класичних взірцях. Основним змістом та цінністю українського культурного оновлення і відродження була самовіддана праця багатьох непересічних українських митців. Вітчизняне мистецтво 20 ст. містить величезний культурний потенціал українського народу, тому актуальною є проблема його дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку українського мистецтва є предметом дослідження багатьох науковців. Окремі аспекти проблеми висвітлюють у своїх наукових розвідках учені С. Білокінь, Є. Блакитний, К. Варшавська, Д. Горбачов, Л. Госейко, О. Забужко, Т. Кара-Васильєва, М. Кочубей, М. Кушнір, Ю. Лавріненко, М. Наєнко, М. Попович, Ю. П'ядик, В. Січинський. Мистецтвознавець Євген Блакитний у статті «Національне та інтернаціональне в мистецтві», аналізуючи особливості розвитку світового мистецтва, вказує на значні досягнення вітчизняних митців початку 20 ст., що «вийшли з надр українського народу». «Їх творчість, що зросла на ґрунті української духовності, української культури, сьогодні належить цілому світові», – зазначає автор (Блакитний, 2000). Історик мистецтва Володимир Січинський у статті «Стиль в українському мистецтві» аналізує проблему українського стилю у мистецтві, наголошує на його специфіці і самобутності, наголошує, що коли «існує народ (не кажучи вже про націю), то існує і його мистецтво», зазначає, що націо-

нальні особливості виявляються не тільки у змісті твору, а й у формі (Січинський, 2000). Однак не достатньо дослідженою є проблема націєтворчого потенціалу українського мистецтва, його впливу на націєтворчі процеси в Україні.

Мета статті нашого дослідження полягає у розкритті націєтворчого потенціалу українського мистецтва 20 ст. У межах поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: обґрунтувати роль мистецтва як складової національної культури; розкрити історико-культурні умови розвитку українського мистецтва та його націєтворчий потенціал.

Виклад основного матеріалу. Мистецтво як складова національної культури займає особливе місце в свідомості народу, з ним громадяни пов'язують образ своєї самобутної культури. Мистецтво є потужним рушієм культурних процесів, вагомим фактором збереження етнічної ідентичності та формування національної свідомості. Через посередництво мистецтва людина залучається до вітчизняного та світового соціокультурного простору. Німецький філософ Карл Ясперс зазначав, що мистецтво «у всі часи є чимось куди більшим, аніж естетичним, воно вміщує і несе в собі усяке духовне, ідейне, релігійне» (Ясперс, 2009). Мистецтво здатне активно впливати на свідомість людини та на формування її світогляду. Твори мистецтва містять певні ідейні сенси, які мають сугестивний вплив на суспільство.

Мистецтво як духовно-практична діяльність значно впливає на людське буття, визначає його естетичне, етичне та навіть ідеологічне спрямування. Вагомою особливістю мистецтва є створення нової реальності – художньої, ідеальної. «Мистецтво не має права на існування, якщо обмежується відтворенням реальності, безглуздо її копіюючи. Його місія – створювати уявні світи» (Ортега-і-Гассет, 1994), – зазначає іспанський філософ Хосе Ортега-і-Гассет. Твір мистецтва як нова

художня реальність, в якому автор втілює певну ідею, впливає на людську свідомість та світогляд. Тому мистецтво завжди використовують тоталітарні режими з метою утвердження своєї влади та навіювання певної ідеології. Радянська влада також використовувала мистецтво з метою пропаганди соціалістичних ідей, розглядала мистецтво як вид громадської діяльності людини, як інструмент революційної боротьби, визначала форми і жанри, які відповідали її ідеологічним завданням. В період революційної боротьби 1917–1922 рр. мистецтво, пронизане соціалістичною та комуністичною ідейністю, було агітаційним засобом у боротьбі за перемогу нового (соціалістичного) ладу, інструментом виховання народу та особливо перевиховання творчої інтелігенції через призму соціалістичних ідей. З метою пропаганди влада використовувала різні види, жанри, форми мистецтва: монументальну скульптуру, малярство, сатиричну графіку, плакат, художнє оформлення площ, вулиць, робітничих та сільських клубів, агітпоїздів тощо. З цією ж метою втілювався в життя план монументальної пропаганди «вождя світового пролетаріату» Леніна: пам'ятники «вождю» у населених пунктах та портрети у громадських приміщеннях, закладах освіти тощо мали сприяти формуванню ідеологічно маркованого світогляду. Відкриття пам'ятника розглядалося як надзвичайно важлива політична подія і проводилося помпезно в урочистій атмосфері з великою кількістю людей.

Породженням тоталітарного режиму став соціалістичний реалізм як метод художньої творчості, що був дозволенним у творчій діяльності як єдино правильний. В умовах більшовицької культурної революції, яка полягала у знищенні української культури як самобутньої та створенні єдиної пролетарської (згодом – соціалістичної), українські митці намагалися усіляко уникати суворих обмежень влади і творити новий культурний простір України. Автор дослідження «Історія українського кінематографа» Любомир Госейко зазначає, що «наприкінці двадцятих років кожен український інтелігент опинився перед страшною для сумління дилемою: стати комуністом, закривши очі на те, що ти зраджуєш власний народ, чи наражатися на ризик смерті» (Госейко, 2005). У квітні 1927 р. радянська влада видала постанову, яка визнавала «особливе значення російської мови» на території Радянського Союзу. Почалося активне згорання українзації та суворий контроль національно свідомої інтелігенції. Хоча більшовицька влада намагалася усілякими методами замінити національні цінності універсальними загальнолюдськими,

глибинні етнічні цінності проявлялися у творчості непересічних українських митців. Насильне впровадження соціалістичної ідеології та розгортання наступу на так званій українській буржуазний націоналізм та формалізм значно перешкоджали розвиткові українського мистецтва. Все ж за короткий період так званої українзації творча інтелігенція реалізовувала мистецьку культуротворчість на благо відродження української культури. «Те, що виношувалося народом століттями, мусило за сприятливих обставин знайти свій вияв назовні. Такими сприятливими обставинами були передреволюційні та революційні роки, коли українська духовність на короткий час здобувши свободу, могла себе проявити в усю свою широчінь і в усій своїй повноті й глибині», – зазначає мистецтвознавець Євген Блакитний (Блакитний, 2000). Прогресивні українські митці цієї доби своєю творчістю, за словами літературознавця Михайла Наєнка, «відвертали культурну смерть України» (Наєнко, 2001). Короткочасна політика українзації позитивно вплинула на активний розвиток етнічної культури, її яскравий вияв в художній культурі. За твердженням Ентоні Сміта, «етнічне відродження – це спроба зберегти минуле і водночас трансформувати його в дещо нове, побудувати новий тип життя на стародавніх підвалинах, створити нову людину і нове суспільство через відродження старої ідентичності...» (Картунов, 1996).

Українські митці, ризикуючи бути покараними радянською владою, працювали на благо розвитку нації, намагалися віднайти сутнісні елементи в давніх традиціях етнічної культури. Вони зверталися до української тематики, вибирали художні засоби з русла народної традиції. Плідну основу для своїх творів художники часто віднаходили в архаїчній спадщині України. Художники прагнули знову відкрити та відродити красу давнього мистецтва, відшукуючи в ньому самобутність та глибинні сенси. Українські митці використовували усякі можливості для розширення творчих горизонтів та реалізації своїх здібностей. Прикметною рисою мистецького життя був інтерес українських художників до вітчизняної історії та до давніх художніх традицій як форми утвердження етнічної ідентичності. Їхнє мистецтво збагачувалося також завдяки можливості вивчати творчий досвід європейських художників. Тому характерною рисою українського мистецтва початку 20 ст. є відображення національної самобутності у поєднанні зі здобутками світового мистецтва. Митці заглиблювалися в історичні джерела, намагалися відшукати там засадничі символи етнічної культури. Ідейний потенціал мистецтва вихо-

див далеко за межі суто художніх проблем, а був прямо пов'язаний з визначенням перспектив національно-культурного розвитку.

Особливістю українського мистецтва першої третини 20 ст. були пошуки митцями нових художніх форм та вивчення народних джерел, засвоєння і осмислення світових тенденцій. Намагання радянської влади тотально контролювати та підпорядковувати царину культури і мистецтва з метою знищення бодай найменших проявів національного контексту породив особливу форму творчої активності українських митців, нове ставлення до людини в культурі та нове розуміння ролі мистецтва. Митці прагнули самоздійснюватися через засвоєння і розкриття національної проблематики. Політична сваволя влади, спрямована на асиміляцію (зросійщення) української культури та етносу, викликала інтелектуальний опір цьому процесу, що також виявлялося в українському мистецтві. У мистецьких колах активізувалася потреба національної самоідентифікації, національного самоствердження шляхом застосування символів вітчизняної зображувальної традиції. Заборонені національні феномени часто виявлялися у піднесено-сакральних формах. Наприклад, звичайна селянка у творах бойчуків набувала образу ренесансної мадонни. Таким чином українське мистецтво набувало ознак елітарності.

Молода генерація українських художників формувала такі художні течії, як кубізм, футуризм, кубофутуризм, абстракціонізм, супрематизм, експресіонізм, імпресіонізм, символізм, неоромантизм, неокласицизм тощо. Ідейно-естетичне розмежування мистецтва спричинило виникнення численних мистецьких спілок та угруповань. Зокрема з'явилися Об'єднання мистецької молоді України, Асоціація революційного мистецтва України, Об'єднання сучасних митців України, Асоціація художників Червоної України, Товариство художників імені К. Костанді, «Молода муза». Творцями культурно-мистецького простору України були зокрема такі видатні митці, як Олександр Архипенко, Василь Кричевський, Анатоль Петрицький, Казимир Малевич, Георгій Нарбут, Олена Кульчицька, Петро Холодний, Олекса Новаківський, Олександр Богомазов, Михайло Бойчук, Тимофій Бойчук, Іван Падалка, Василь Седляр, Віктор Пальмов, Олександра Екстер, Юхим Михайлів, Тетяна Яблонська. Українські митці шукали засоби оновлення мистецтва, заглиблювалися в історичні джерела, намагалися віднайти сакральні сенси мистецтва у традиціях народної культури. Творчі пошуки та експерименти сприяли формуванню нової художньої сві-

домості, природу творчості митці знаходили у самозаглибленні та самопізнанні. Непересічним феноменом української культури є модерністське мистецтво, представники якого відображували внутрішній світ людини у її складних зв'язках з навколишнім світом. Вони намагалися піднести статус мистецтва у суспільній свідомості до рівня елітарного. Адже мистецький твір – це своєрідна духовна реальність, пережита й народжена в суб'єктивному світі автора.

Художник Юхим Михайлів вважав вершиною творчості високе мистецтво, митець пов'язував елітарне мистецтво з народними джерелами і стверджував, що значне мистецьке досягнення завжди базується на основі досягнень минулого. На формування творчості митця значною мірою вплинули процеси національно-культурного відродження, а також творчість європейських символістів. Творчість Ю. Михайліва тісно пов'язана з етнічною культурою, значна кількість полотен митця присвячена темі України, її минулому, митець особливо захоплювався культурним спадком України. Важливою для художника є тема пам'яті, яка пов'язана з духовною силою народу, у картинах митця виявляється глибока любов до народу, його минулого, до рідної землі.

Серед відомих картин Юхима Михайліва варто виділити такі тематичні полотна, як «Чайка», Сум Ярославни», «Прометей», «Старе і нове», «Вітряк на тлі місячного саява», «За завісою життя», «Гільйотина». Найбільш знаковими у його творчості є картини, що відображають українське буття: «Загублена слава» (1920), «Загублена воля» (1916), «Чайка» (1920), «Соната України» (1916), «Гетьманський намет» (1930), «Музика зір» (1919), «Руїни слави» (1920). Ці картини розкривають непересічний талант митця, його любов до минулого, народної проблематики, захоплення багатством української культури. Твори художника розкривають також красу людини і світу, їх взаємозв'язок, гармонію людського буття у світі.

Однієї з найсвоєрідніших і найяскравіших є творчість Михайла Бойчука та його школи, яка значною мірою віддзеркалила складні обставини політичної, історичної та національно-культурної ситуації в Україні. Його програма монументального мистецтва як засобу звернення до широких народних мас була сформована на хвилі національного піднесення поч. 20 ст., коли стінопис набув популярності завдяки державній підтримці як частина «плану монументальної пропаганди». Художник започаткував новий напрям монументального мистецтва, базований на давніх світових та українських традиціях. Мистецтво М. Бойчука,

в якому поєдналися різні мистецькі тенденції, значною мірою відобразило відродження та трагізм української культури. Метою творчості самобутньої школи Михайла Бойчука, яка отримала назву «бойчукізм», була організація життєвого середовища людини, концепція створення національного мистецтва. Бойчукісти вірили у значну роль мистецтва, зокрема монументального, у формуванні життєвого середовища людини, його позитивний вплив на психологічний стан людини. Михайло Бойчук пов'язував свою творчу діяльність із мрією про культурне відродження України. У своїй творчості митець органічно поєднав досягнення світового, зокрема візантійського мистецтва, українських давніх традицій і нових художніх тенденцій. На думку М. Бойчука, в пошуках нових шляхів у мистецтві потрібно запозичувати та переосмислювати найцінніше та найдосконаліше в художній спадщині всіх епох і всіх народів. Бойчукісти вважали важливим аспектом творчої діяльності якість мистецького твору. Головний зміст їхньої творчості полягав у натхненному бажанні зміцнювати та збагачувати вічні духовні основи української культури. Твори бойчукістів базувалися на народному мистецтві, чим сприяли об'єднанню народу, формуванню та утвердженню національної свідомості, що зрештою стало причиною розправи радянської влади над митцями. Поїздка з творчою метою Михайла Бойчука, дружини Софії Налепинської-Бойчук, його учнів Івана Падалка, Василя Седяра до Німеччини, Франції та Італії упродовж листопада 1926 – травня 1927 рр. стала формальною причиною для арешту і звинувачення у шпигунстві та участі в контрреволюційній організації. Михайло Бойчук, Іван Падалка, Василь Седляр були розстріляні 13 липня 1937 р. в Києві, Софія Налепинська-Бойчук була страчена 11 грудня 1937 р. Більшість учнів Михайла Бойчука також було знищено. Бойчукізм значно вплинув на розвиток графіки, живопису, зокрема фрески, скульптури, ткацтва, кераміки, різьблення, килимарства. Монументальне мистецтво Михайла Бойчука та його школи є великим надбанням української культури.

Художник Петро Холодний неухильно розробляв засади сучасного українського стилю в монументальному мистецтві, по-новому переосмислюючи традиції давньоруського іконопису. Олекса Новаківський – видатний графік, живописець, педагог – вважав, що етнографія дуже потрібна у мистецтві, адже народне мистецтво багате на колорит і форму. Значна кількість образів у творчому доробку митця походять з джерел народної культури («Довбуш», «Русалка», «Дзвінка», «Коляда»). Художник міфологізує на своїх полотнах славне

історичне минуле українського народу («Ярослав Осмомисл», «Вїзд Богдана Хмельницького до Києва»). Палітра художника надзвичайно багата, споріднена з народною, а його живопис мимоволі асоціюється з музикою. Митець вирізнявся оригінальним творчим мисленням, його твори мають глибинний філософський зміст, в них закладене розуміння себе і світу, своєї місії у житті народу. Олекса Новаківський наповнював художні образи сакральним змістом, чим переорієнтував глядача від буденної свідомості до сакральної.

Значні творчі досягнення має також українська графіка початку 20 ст. Національно-стильові ознаки українського мистецтва 1920 – 1930-х рр. у графіці утверджували такі непересічні митці, як Георгій Нарбут, Тимофій і Михайло Бойчуки, Василь Кричевський, Іван Падалка, Василь Седляр, Олекса Новаківський, Петро Холодний, Антон Середа. Георгій Нарбут є автором «Української абетки», оформлювачем поштових марок, банкнот української гривні УНР. Художник переосмислював та осучаснював орнаменти давніх писанок, вишивок, різьблення. Своєю творчістю Георгій Нарбут формував засади національного мистецтва, нову художню мову, ґрунтовану на традиціях народного мистецтва.

1930-ті роки для української культури були роками репресій над творчою і науковою інтелігенцією, яку винищували морально та фізично. Комуністична партія СРСР використовувала жорстокі методи: замовчування, нищівну критику, репресії, арешти, розстріли. Значна частина української інтелігенції, молодих талановитих письменників, поетів, діячів культури, мистецтва, науки загинула у в'язницях і концтаборах. Покоління української інтелігенції, яке створило неперевершені твори у різних галузях мистецтва та які були знищені радянською владою, отримало назву «Розстріляне Відродження». Частина інтелігенції з різних причин змушена була прилаштуватися до умов тоталітарної держави. Надумані політичні процеси, етноцид, лінгвоцид, голодомор мали негативні наслідки для розвитку української культури.

Активну культурницьку діяльність в період незначної лібералізації, так званої «хрущовської відлиги», здійснювало покоління шістдесятників, які виступили на захист мови, культури, свободи творчості. Найвідомішими представниками шістдесятників були письменники Іван Драч, Дмитро Павличко, Ліна Костенко, Василь Симоненко, Микола Вінграновський, Віталій Коротич, Борис Олійник, Василь Стус, Ігор Калинець, Григорій Тютюнник, Євген Гуцало, Володимир Дрозд, Валерій Шевчук, Роман Іваничук, Ніна Бічуя; перекладачі Микола

Лукаш, Григорій Кочур; літературні критики Іван Дзюба, Іван Світличний, Євген Сверстюк, Михайлина Коцюбинська; художники Опанас Заливаха, Алла Горська, Віктор Зарецький, Галина Севрук, Людмила Семикіна, Іван Марчук; режисери Сергій Параджанов, Леонід Осика, Юрій Ілленко, Лесь Танюк; актор Іван Миколайчук; композитори Валентин Сильвестров, Леся Дичко, Мирослав Скорик, Володимир Івасюк; публіцисти та правозахисники В'ячеслав Чорновіл, Левко Лук'яненко, Валерій Марченко, Валентин Мороз, Олекса Тихий, Юрій Литвин, Михайло Осадчий, Михайло та Богдан Горині та багато інших. Шістдесятники відстоювали справжню, високомайстерну культуротворчість, вони організували художні виставки, неформальні літературні читання, вечори пам'яті репресованих митців, складали петиції на захист української культури. Своєю культуротворчою діяльністю вони відновлювали традиції української інтелігенції з притаманними їй свободолобством, духовною незалежністю, бажанням служити народові.

Громадська і мистецька діяльність художниці Алли Горської є яскравим прикладом діяльності шістдесятників. Мисткиня є талановитою художницею, активною громадською діячкою, однією із засновників правозахисного руху України. Творча спадщина Алли Горської представлена десятками робіт, виконаних у різних стилях і жанрах. Це – графіка, монументальні живописні твори, портретний живопис, ескізи, виконані в традиціях київської академічної школи, українського авангарду 1920-х рр., народного мистецтва, українського бароко, «бойчукізму». Найбільш відомими творами є «Портрет батька» (1960), «Автопортрет з сином» (1960), «Портрет В. Симоненка» (1963), ескізи до вистав режисера Л. Танюка («Правда і Кривда» за драмою М. Стельмаха, «Ніж у сонці» за поемою І. Драча). Показовим є знищення за вказівкою партійного керівництва вітража «Шевченко. Мати» із написом «Возвеличу малих отих рабів німих, я на сторожі коло їх поставлю слово» в Червоному корпусі Київського університету імені Тараса Шевченка. Вітраж, створений 1964 р. Аллою Горською у співавторстві з Опанасом Заливахою, Галиною Севрук, Людмилою Семикіною, Галиною Зубченко, був кваліфікований партійною комісією як ідейно ворожий і чужий принципам соціалістичного реалізму. Творча діяльність шістдесятників

не вкладалися у суворі рамки соціалістичного реалізму, загрожувала його існуванню, тому радянська влада звинувачувала їх в естетизмі, відірваності від життя, абстракціонізмі, націоналізмі. Алла Горська була жорстоко вбита владою у листопаді 1970 р. Майже усі шістдесятники стали жертвами репресивних дій режиму, що значно ослабило українську інтелектуальну еліту та культуру загалом.

Висновки. Отже, націєтворчий потенціал українського мистецтва 20 ст. був потужним та значною мірою визначив перспективи розвитку вітчизняного мистецтва та художньої культури. Загальна потреба в культурі та мистецтві усвідомлюється як необхідність, яка здатна впливати на поступ суспільства загалом. Культура, головню духовна, сприймається як найважливіший здобуток нації, її сутність, достоїнство, оскільки культура зберігає, удосконалює, утверджує не тільки особистісне, але й національне буття. Видатні творці української культури своєю потужною діяльністю відроджували етнічне багатство та культурну самобутність, генерували та визначали національні духовні цінності майбутнього, формували націю. Завдяки їхнім зусиллям формувалися вітчизняні мистецькі інституції, численні творчі угруповання, спілки, оприлюднювалися творчі маніфести, велися дискусії про актуальні шляхи розвитку мистецтва, відбувалися персональні й колективні виставки художників. Митці відмовлялися від політичних догм, усіляко уникали політично-заангажованого мистецтва, у своїх творах утверджували етнічні та загальнолюдські цінності. Починаючи з середини 1920-рр. радянська влада суворо переслідувала тих митців, творчість яких не збігалася з офіційними наративами радянської влади. На жаль, значна частина національно свідомої інтелігенції стала жертвою радянського терору.

Українське мистецтво 20 ст. породило нове соціокультурне середовище, визначило духовно-ціннісні орієнтири суспільства і саме цим здійснило значний вплив на формування національної свідомості та української нації. Особливим культурним досягненням українського мистецького простору є інтерпретація мистецтва як засобу збереження та утвердження національної культури, сприйняття та тлумачення давньої культури як царини збереження національного духу, як важливого чинника, котрий забезпечує зв'язок поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блакитний С. Національне та інтернаціональне в мистецтві. *Хроніка 2000: Український культурологічний альманах*. Випуск 39–40. К.: Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2000. 800 с. С. 142 – 151.
2. Госейко Л. Історія українського кінематографа. 1896–1995. / пер. із франц. К.: KINO–КОЛО, 2005. 464 с.

3. Каргунов О. Етнічний ренесанс (сутність і характер). *Мала енциклопедія етнодержавознавства* / НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького; редкол.: Ю.І.Римаренко (відп. ред.) та ін. К.: Генеза, 1996. 942 с. С. 473–474.
4. Наєнко М. Відвернули культурну смерть України. *Лавріненко Ю.А. Розстріляне відродження: антологія 1917–1933: поезія – проза – драма – есеї* / підгот. тексту, фахове редагування і передм. проф. Наєнка М.К. К.: Вид. центр «Просвіта», 2001. 794 с. С. 3–12.
5. Ортега-і-Гассет Х. Дегуманізація мистецтва. Ортега-і-Гассет Х. *Вибрані твори* / пер. з ісп. В. Бурггардта, В. Сахна, О. Товстенко. К.: Основи, 1994. 420 с. С. 238–272.
6. Січинський В. Стиль в українському мистецтві. *Хроніка 2000: Український культурологічний альманах*. Випуск 39–40. К.: Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2000. 800 с. С. 182–187.
7. Ясперс К. Психологія світоглядів / з ним пер. О.Кислюк, Р.Осадчук. К.: Юніверс, 2009. 464 с.

REFERENCES

1. Blakytyni Ye. Natsionalne ta internatsionalne v mystetstvi. [National and international aspects in art]. *Khronika 2000: Ukrainskyi kulturolohichniy almanakh*. Vypusk 39–40. K.: Fond spriannia rozvytku mystetstv, 2000. 800 s. S. 142–151. [In Ukrainian].
2. Hosiiko L. Istoriia ukrainskoho kinematohrafa. 1896–1995. [History of Ukrainian cinema. 1896–1995.]. / per. iz frants. K.: KINO-KOLO, 2005. 464 s. [In Ukrainian].
3. Kartunov O. Etnichniy renesans (sutnist i kharakter). [Ethnic Renaissance (essence and character)]. *Mala entsyklopediia etnoderzhavoznavstva / NAN Ukrainy*. In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho; redkol.: Yu.I.Rymarenko (vidp. red.) ta in. K.: Heneza, 1996. 942 s. S. 473–474. [In Ukrainian].
4. Naienko M. Vidvernuly kulturnu smert Ukrainy. [They averted the cultural death of Ukraine]. *Lavrinenko Yu.A. Rozstriliane vidrozhennia: antolohiia 1917–1933: poeziia – proza – drama – esei / pidhot. tekstu, fakhove redahuvannia i peredm. prof. Naienka M.K. K.: Vyd. tsentr «Prosvita», 2001. 794 s. S. 3–12. [In Ukrainian].*
5. Ortega-i-Gasset Kh. Dehumanizatsiia mystetstva. [Dehumanization of art]. *Ortega-i-Gasset Kh. Vybrani tvory / per. z isp. V. Burhhardta, V. Sakhna, O. Tovstenko. K.: Osnovy, 1994. 420 s. S. 238–272. [In Ukrainian].*
6. Sichynskyi V. Styl v ukrainskomu mystetstvi. [Style in the Ukrainian art]. *Khronika 2000: Ukrainskyi kulturolohichniy almanakh*. Vypusk 39–40. K.: Fond spriannia rozvytku mystetstv, 2000. 800 s. S. 182–187. [In Ukrainian].
7. Yaspers K. Psykholohiia svitohliadiv [Psychology of worldviews]. / z nim per. O.Kysliuk, R.Osadchuk. K.: Yunivers, 2009. 464 s. [In Ukrainian].